

तत् प्रभग्नं बलं दृष्ट्वा पिता देवव्रतस्तव । अत्रवीत् समरे गूरं भारदाजं सयन्निव ।
 एष पाण्डुसुतो वीरः कृष्णेन सहितो बली । तथा करोति सैन्यानि यथा कुर्यात् धनञ्जयः ।
 न ह्येष समरे शक्यो जेतुमद्य कथञ्चन । यथास्य दृश्यते रूपं कालान्तकयमोपमं ।
 न निवर्त्तयितुञ्चापि शक्येयं महतीचमूः । अन्योन्यप्रेक्षया पश्य दुर्बलेयं वरूथिनी ।
 एष चास्तं गिरिं श्रेष्ठं भानुमान् प्रतिपद्यते । चक्षुषि सर्वलोकस्य संहरन्निव सर्वथा ।
 तत्रावहारं सम्प्राप्तं मन्येऽहं पुरुषर्षभ । आन्ता भीताश्च ये योधा न योत्स्यन्ति कदाचन ।
 एवमुक्त्वा ततो भीष्मो द्रोणमाचार्यसत्तमं । अवहारमथो चक्रे तावकानां महारथः ।
 ततोऽवहारः सैन्यानां तव तेषाञ्च मारिष । अस्तं गच्छति सूर्येऽभूत् सन्ध्या च समवर्त्तत ।
 इति श्रीमहाभारते भीष्मपर्वणि भीष्मवधपर्वणि द्वितीयदिवसावहारे पञ्चपञ्चाशोऽध्यायः ॥ ५५ ॥
 ॥ सञ्जय उवाच ॥ प्रभातायान्तु शर्व्व्या भीष्मः शान्तनवस्ततः । अनीकान्यथ संयाने व्यादिदेश परन्तपः ।
 गारुडश्च महाव्यूहं चक्रे शान्तनवस्तदा । पुत्राणां ते जयाकाङ्क्षो बृद्धः कुरुपितामहः ।
 गारुडस्य स्वयं तुण्डे पिता देवव्रतस्तव । चक्षुषी च भरदाजः कृतवर्मा च सत्वतः ।
 अश्वत्थामा कृपश्चैव शिरस्यास्तां यशस्विना । त्रिगर्त्तैर्मत्स्यकैकेयैर्वारधानैश्च संयुतौ ।
 भूरिश्रवाः शलः शल्यो भगदत्तश्च मारिष । मद्रकाः सिन्धुसेवीरास्तथा पञ्चनदाश्च ये ।
 जयद्रथेन सहिता ग्रीवायां सन्निवेशिताः । पृष्ठे दुर्योधनो राजा सोदर्यः सानुगैर्हतः ।
 विन्दानुविन्दावावन्धौ काम्बोजाश्च शकैः सह । पुच्छमासन्नहाराज गूरुसेनाश्च मारिष ।
 मागधाश्च कलिङ्गाश्च दासेरकगणैः सह । दक्षिणं पक्षमासाद्य स्थिता बृहस्पदं दंशिताः ।
 कारुषाश्च विकुञ्जाश्च मुण्डाः कौण्डोदृषास्तथा । बृहद्वलेन सहिता वामपार्श्वे समास्थिताः ।
 व्यूढं दृष्ट्वा तु तत्सैन्यं सव्यसाची परन्तपः । धृष्टद्युम्नेन सहितः प्रत्यव्यूहत संयुगे ।
 तावकानाञ्च तं व्यूहं प्रत्यव्यूहत पाण्डवः । अर्द्धचन्द्रेण व्यूहेन व्यूहं तमतिदारुणं ।
 दक्षिणं शृङ्गमास्थाय भीमसेनो व्यरोचत । नानाशस्त्रौघसम्पन्नैर्नानादेश्यैर्नृपैर्हतः ।
 तदन्वेव विराटश्च द्रुपदश्च महारथः । तदनन्तरमेवाथ नीलो नीलायुधैः सह ।
 नीलादनन्तरञ्चैव धृष्टकेतुर्महारथः । चेदिकाशिकरूपैश्च पौरवैश्चाभिसंघृतः ।
 धृष्टद्युम्नः शिखण्डी च पाञ्चालाश्च प्रभद्रकाः । मध्ये सैन्येन सहिता स्थिता युद्धाय भारत ।
 तत्रैव धर्मराजोऽपि गजानीकेन संघृतः । ततस्तु सात्यकी राजन् द्रौपद्याः पञ्च चात्मजाः ।
 अभिमन्युस्ततस्तूर्णमिरावाञ्च ततः परं । भैमिसेनिस्ततो राजन् कैकेयाश्च महारथाः ।
 ततोऽभूत् द्विपदां श्रेष्ठौ वामपार्श्वमुपाश्रितः । सर्वस्य जगतो गोप्ता यस्य गोप्ता जनार्दनः ।
 एवमेतं महाव्यूहं प्रत्यव्यूहन्त पाण्डवाः । नाशार्थं तव पुत्राणां तत्पक्षं ये च संश्रिताः ।
 ततः प्रवृत्ते युद्धं व्यतिषिक्त रथादिपं । तावकानां परेषाञ्च निघ्नतामितरेतरं ।
 हस्त्योघाश्च रथोघाश्च तत्र तत्र विश्राम्यते । सम्पतन्तो व्यदृश्यन्त निघ्नन्तस्ते परस्परं ।

२२८५

२४००

२४०५

२४१०

२४१५

२४२०